

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นการพัฒนาและส่งเสริมให้คนมีคุณภาพและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามนโยบายของรัฐ คือ เก่ง ดี มีสุข นั่นคือ เก่ง หมายถึง ผู้เป็นคนเก่งในด้านวิชาการ รู้ในทุกด้าน ด้านการเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยีทันต่อเหตุการณ์ของโลก ดี หมายถึง เป็นผู้มีความดี จริยธรรม มีความกตัญญู และเป็นคนดี มีสุข หมายถึง ผู้ที่ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ สุขภาพดีเรียนอย่างมีความสุขและอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบันการศึกษา ที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน ได้พัฒนาคุณภาพชีวิต ให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจและสภาพสังคมของประเทศ โรงเรียนจะต้องจัดอาคารสถานที่ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนประสบการณ์ สร้างองค์ความรู้ และมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม สามารถนำประสบการณ์ความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข

ปัจจุบันการศึกษามีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ไม่ว่าจะเป็นวิธีการสอน หลักสูตร เทคโนโลยี ตลอดจนบุคลากร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของสถานศึกษา ภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษา ก็คือ การนิเทศโดยเฉพาะการนิเทศภายในโรงเรียน จะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยปรับปรุงคุณภาพการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ ผู้บริหารเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนและครูอาจารย์ จึงย่อมทราบปัญหาต่างๆ ได้ดีกว่าบุคลากรภายนอก เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วการนิเทศภายในโรงเรียนจะสามารถสนองตอบความต้องการของบุคคลในโรงเรียนได้อย่างถูกต้อง (เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2543 : 54)

การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการเชิงบริหารจัดการทางวิชาการ ด้านการศึกษาที่มีมานานแล้ว เพื่อช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ให้บังเกิดผลขึ้นภายในโรงเรียนหรือสถาบันศึกษาแต่ละแห่ง การนิเทศภายในโรงเรียนจะเป็นฐานสำคัญในเชิงบริหารที่เกิดความร่วมมือและยึดหลักความเสมอภาคและความเป็นประชาธิปไตยของบุคลากรในโรงเรียนร่วมกัน มีข้อปฏิบัติหรือข้อตกลงร่วมกันที่จะร่วมกันจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามนโยบายและหลักสูตรที่กำหนด

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่กระแสการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษา กำลังดำเนินไปภายใต้กรอบนโยบายของกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งหมายถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา

มาตรา 22 หากวิเคราะห์ในรายละเอียด จะพบว่ากระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดหลักสำคัญคือ "ผู้เรียนเป็นสำคัญ" จะบังเกิดการพัฒนาจากระดับฐานล่างเป็นสำคัญ นั่นคือ เกิดจากการพัฒนาโดยโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่หลากหลายองค์ประกอบที่สำคัญคือ การนิเทศภายในโรงเรียนซึ่งเป็นกลไกของการชี้้นำให้ความช่วยเหลือควบคุมกำกับ ติดตามให้การปฏิรูปการเรียนรู้ภายในโรงเรียนก้าวไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องทุกคนต้องคิดทบทวนและแสวงหาแนวทางการพัฒนาโดยการใช้การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นยุทธศาสตร์สำคัญควบคู่ไปกับการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนและสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาดังกล่าว การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครูในโรงเรียนในการที่จะปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานของครูให้มีประสิทธิภาพและส่งผลกระทบต่อคุณภาพของนักเรียน และเมื่อมีการนิเทศภายในโรงเรียนแล้ว จะต้องบรรลุผล คือ พัฒนาคคน เป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อนิเทศแล้วบุคลากรภายในโรงเรียนได้รับความรู้และมีความสามารถในการปฏิบัติงาน พัฒนางานเป็นการสร้างสรรค์วิธีการทำงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประสานสัมพันธ์เป็นการร่วมมือ สร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน เป็นการสร้างขวัญกำลังใจ ความมั่นคง ความสบายใจ และกำลังใจในการทำงานร่วมกัน

ภายใต้กรอบแนวปฏิบัติของการปฏิรูปการเรียนรู้ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษาตามนัยแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน จะมีส่วนสำคัญต่อผลสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา การเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อช่วยให้ครูอาจารย์ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของโรงเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาการบริหารงานวิชาการ เช่น กำหนดทางเลือก การสร้างสื่อและเครื่องมือการเรียนการสอนหรือนวัตกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมขององค์กร เพื่อให้ครูอาจารย์สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กได้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ครูได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม สร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้สอน เพื่อมุ่งให้เกิดความร่วมมือและประสานงานกันเป็นอย่างดีภายในงานของโรงเรียนและสถานศึกษา เพื่อควบคุมมาตรฐานและพัฒนางานด้านการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการก้าวหน้าเข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ปัจจุบันการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ยอมรับว่าในการบริหารโดยใช้ระบบการประกันคุณภาพมากกว่าการใช้ระบบการควบคุมคุณภาพ อย่างในอดีตที่ผ่านมา เนื่องจากระบบการควบคุมคุณภาพมุ่งแก้ไขปัญหาหลังจากการสูญเสียความผิดพลาดขึ้นแล้ว แต่ระบบการประกันคุณภาพมุ่งเน้นการป้องกันโดยวิธีการที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นตั้งแต่แรกให้มากที่สุด เพื่อลดโอกาสที่ผลผลิตที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จากแผนพัฒนาการศึกษาระยะ

ที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ ทุกระดับโดยมีกรอบความคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการตั้งแต่กระบวนการบริหารโรงเรียน กระบวนการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศติดตามผล เพื่อให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จสูงสุดและมีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 1 - 3) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็น คนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้ บนพื้นฐานของความเป็นไทย และเป็นสากล รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคลซึ่งกระบวนการนิเทศภายในถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำพาการศึกษาไปสู่ความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2544 : 23)

กลิคแมน (Glickman, 1990 : 10 - 11) ได้จัดขอบข่ายงานนิเทศไว้ 5 งาน ดังนี้
 1) การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง 2) การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ
 3) การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม 4) การพัฒนาหลักสูตร 5) การศึกษาเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ในส่วนการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนถ้านำวงจร PDCA (Deming's Cycle) มาใช้ในกระบวนการนิเทศการปฏิบัติการนิเทศจะมีคุณภาพยิ่งขึ้น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา มีโรงเรียนในสังกัดทั้งหมด 162 โรงเรียน ซึ่งการดำเนินงานจัดการศึกษาในปีที่ผ่านมาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ได้ตระหนักถึงเรื่องคุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ และดำเนินการเร่งรัดปรับปรุงคุณภาพการศึกษาโดยการพัฒนาครูผู้สอนและพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน และส่งเสริมให้โรงเรียนมีการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพติดตามให้ความช่วยเหลือในด้านงบประมาณและบุคลากรสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีอย่างทั่วถึง

การบริหารงานทั้ง 4 ด้าน 1.) การบริหารวิชาการ 2.) การบริหารงบประมาณ 3.) การบริหารงานบุคคล 4.) การบริหารงานทั่วไป ย่อมมีปัญหาและความยุ่งยากในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามนโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 คือ งานวิชาการ สิ่งหนึ่งที่ทำให้การบริหารงานวิชาการไม่บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์มีองค์ประกอบหลายประการที่สำคัญและงานนิเทศภายในเป็นงานหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายต้องร่วมมือกัน อย่างแท้จริง เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงขึ้น ในปีการศึกษา 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 มีผลสัมฤทธิ์ไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ที่ประชุมประจำเดือนผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุโขทัย เขต 1 (ครั้งที่ 5 / 2551 วันที่ 7 พฤษภาคม 2551 :

งานวิชาการ : นายบุญรักษ์ ยอดเพชร รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุโขทัย เขต 1) จากการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วิชาภาษาไทยได้ 44.82 % วิชาคณิตศาสตร์ได้ 42.35 % นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาไทย 33.82 % วิชาคณิตศาสตร์ได้ 43.63 % วิชาวิทยาศาสตร์ได้ 44.56 % วิชาภาษาอังกฤษได้ 45.89 % สรุปแล้วผลการประเมินคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สาระต่างๆ ไม่บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

จากความสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียนดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนจึงมีความสนใจศึกษาสภาพการดำเนินงานการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อที่จะนำข้อมูลมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในทั้ง 5 ด้านประกอบด้วย ด้านการปฏิบัติตามขั้นตอนการนิเทศ ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการวัดผลและประเมินผลการนิเทศ

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

2. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 162 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

สภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนใน 5 ด้าน คือ

1. ด้านการปฏิบัติตามขั้นตอนการนิเทศ
2. ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน
3. ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ
4. ด้านการพัฒนาบุคลากร
5. ด้านการวัดผลและประเมินผลการนิเทศ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สภาพการดำเนินงานนิเทศภายใน หมายถึง การทำงานร่วมกัน ส่งเสริม แนะนำ ชี้แนะในการปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียน ในประเด็นต่อไปนี้ คือ ขั้นตอนการนิเทศ ขั้นตอนการประเมินภายใน 5 รายการ คือ ด้านการปฏิบัติตาม ขั้นตอนการนิเทศ ด้านการเรียนการสอน ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการวัดผลและประเมินผล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้
2. งานนิเทศภายใน หมายถึง ความพยายามทุกสิ่งทุกอย่างร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน
3. การปฏิบัติตามขั้นตอนการนิเทศ หมายถึง แนวทางการปฏิบัติที่ผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทุกคนร่วมมือกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนเป็นไปตามขั้นตอนการนิเทศและข้อตกลงกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ
4. การจัดกระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การจัดทำแผนงาน เพื่อนำหลักสูตรไปใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยี ได้แก่ การจัดชั้นเรียน การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. การสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันในการสร้าง จัดทำ จัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เอกสาร หนังสือ ตำราเรียนให้ตรงหลักสูตรและกลุ่มสาระการเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยี นวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง
6. การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การสรรหา การคัดเลือก การมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถในการนิเทศภายใน
7. การวัดผลและประเมินผลการนิเทศ หมายถึง การวางแผนการจัดระบบการวัดผลและประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมในทุกด้านที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์
8. แนวทางการพัฒนางานนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานการนิเทศภายในโดยอาศัยบุคลากรภายในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ในการที่จะปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพนักเรียน
9. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ในปีการศึกษา 2551
10. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 หมายถึง หน่วยราชการที่มีหน้าที่บริหารสถานศึกษาใน 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสุโขทัย อำเภอบ้านด่านลานหอย อำเภอคีรีมาศ และอำเภอกงไกรลาศ

11. สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 162 โรงเรียน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. จะทำให้ทราบถึงสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุโขทัย เขต 1 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน และเป็นข้อมูลสารสนเทศในการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

2. ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนปฏิบัติงานและโครงการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุโขทัย
Pibulsongkram Rajabhat University